

Arkivtjenesten

Episode 1: Hva er egentlig arkiv?

Medvirkende:

Programledere: Gaute Christian Molaug og Ingrid Nyquist

Gjest: Snorre Dag Øverbø, avdelingsleder for arkivavdelingen ved Aust-Agder museum og arkiv

Gjest: Turid Holen, arkivsjef ved Arkivsenter Sør

«3 på gaten»: Innslag med tre intervjuede personer ved Universitet i Agder.

Gaute:

Du lytter nå til Arkivtjenesten - en podkast som vil gi deg grunnleggende innsikt i dokumentasjonsforvaltning og arkiv. En podkast som vil sette søkelyset på arkivets rolle og funksjon og en podkast som håpentligvis ville være til nytte for de som er med på å skape arkiv for de som bruker arkiv og for de som arbeider med å bevare arkiv.

Mitt navn er Gaute Christian Molaug.

Ingrid:

Og mitt navn er Ingrid Nyquist.

Gaute:

Og vi er programledere for denne podkastserien.

Akkurat nå så befinner vi oss i lydstudioet til Universitetet i Agder i Grimstad. Men Ingrid det er jo ikke her vi arbeider til vanlig.

Ingrid:

Nei, det er det ikke. Jeg jobber ved Arkivsenter Sør i Kristiansand og der jobber jeg som arkivfaglig rådgiver.

Gaute:

Og jeg jobber i Arendal på Kuben som en del av Aust-Agder museum arkiv, og der driver jeg også med arkivfaglige rådgivning. I tillegg så jobber jeg med det som kalles for innsynsbegjæringer. Det vil si å finne fram en del av de tingene som blir etterspurt i de arkivene vi oppbevarer. Og så driver jeg også med noe som heter arkivformidling som rett og slett handler om å bruke ulike formidlingskanaler til å skape interesse og synliggjøre de arkivene vi oppbevar.

Men, vi er ikke her for å snakke om selv. Vi er her for å snakke om arkiv.

I denne første episoden så stiller vi to grunnleggende spørsmål.

Nemlig hva er arkiv og hvorfor har vi arkiv?

Til å hjelpe oss med å belyse disse spørsmålene så har vi invitert to gjester i studio.

Det er Turid Holen som er arkivsjef for Arkivsenter Sør.

Og så er det Snorre Dag Øverbø som er avdelingsleder i arkivavdelingen på Kuben i Arendal.

Først til deg Turid. Hvem er egentlig Turid Holen og hva er Arkivsenter Sør?

Turid:

Jeg heter Turid Holen. Jeg er arkivsjef på Arkivsenter Sør og har jobbet der i kanskje 15 år. Jeg har jobbet med forskjellige oppgaver innenfor arkiv. Både rådgivning og opplæring og senere som leder. Jeg har også jobbet i kommunal sektor med passe på at kommunen har godt arkiv. Jeg har tidligere også jobbet i et annet interkommunalt arkiv.

Arkivsenter Sør er et kompetansesenter for arkiv i vestre del av Agder. Vi har 11 eierkommuner som blir de kommunene som ligger lengst vest i Agder, pluss fylkeskommunen.

Vi jobber med å gi råd om arkiv og ta vare på arkiv for eierkommunene våre. Så vi har mange digitale arkiv som eierkommunene har laget i sin forvaltning og vi har papirarkiv som vi tar vare på og gir innsyn i for både kommunene selv og for publikum.

Gaute:

Og da må man nesten Snorre også for å si hvem han er og hva i all verden Aust-Agder museum arkivet er for noe.

Snorre:

Jeg heter Snorre Øverbø. Jeg er leder for arkivavdelingen på Kuben.

Jeg har jobbet lenge i arkivbransjen. Før jeg begynte å jobbe på Kuben så jobbet jeg mange år med arkiv i det som i dag heter Vestland fylkeskommune.

Ja, arkivavdelingen på Kuben. Hva er det?

Jo, det er en del av noe som heter Aust-Agder museum og arkiv. Det er altså en arkiv- og museumsinstitusjon som er lokalisert med hovedsetet sitt i Arendal og som jobber med både museum, arkiv, foto og forskjellige ting. Arkivavdelingen jobber med veldig mye av de samme tingene som Arkivsenter Sør.

Vi er en spesial fagkompetanse for arkivforvaltning. Vi oppbevarer arkiver fra alle kommunene våre. Vi har 15 medlemskommuner. Vi jobber med formidling. Vi jobber med privatarkiv, foto og veldig mye forskjellig. Vi er cirka 15 ansatte.

Gaute:

Så det er mye arkivfaglig kompetanse som vi nå har i studio. Men før dere får slippe til å snakke om arkiv, så har vi rett og slett vært ute i felten her på Universitetet i Agder og spurt noen ansatte og studenter om hva er arkiv og hvorfor har vi arkiv. Så hør godt etter:

Tre intervjuede personer på Universitet i Agder:

Person 1:

Ja, hva er arkiv?

Jeg har lyst til å si at det er jo en måte å arkivere på. Men det er jo en måte hvor man samler opp dokumenter eller hva den enn du skal lagre da til et sted på ett lagringssted på en måte.

Ja, jeg vet ikke?

Person 2:

Et arkiv er et sted eller en plass man kan lagre informasjon. Gjerne informasjon som skal ligge der over tid. Det kan for eksempel være en arkivskuff eller et arkiv. For eksempel arkivet på rådhuset. Eller en perm på kontoret.

Person 3:

Hva er arkiv?

Det er et sted hvor man oppbevarer dokumenter for eksempel eller andre ting som man lagrer på en systematisk måte på et eller annet vis.

Person 1:

Hvorfor har vi arkiv?

Nei, det er jo for å lagre informasjon. Både bilder, video, lyder og for å ha samle alt på ett sted slik det ikke blir borte. Og at det blir lagt i kronologisk rekkefølge og er lett å gå tilbake og finne informasjon du trenger. Det vil jeg tro er hvorfor vi arkiv.

Person 2:

Vi har arkiv fordi vi lever lenge og det er viktig å lagre informasjon som vi kan få bruk for i fremtiden. Det kan være informasjon om hvem som eier noe for eksempel eller det kan være annen type informasjon som er relevant å ha i fremtiden.

Person 3:

Hvorfor har vi arkiv?

Det er vel for å ta vare på dokumenter eller andre ting for å kunne finne fram i det når vi trenger det og for å lagre det på en systematisk måte for å få tilgang på det. Det må være noe som har en eller annen form for verdi, som folk kan ta fram når de trenger det.

Gaute:

Ja, da fikk vi noen ganske gode svar. I hvert fall synes jeg det.

Så da går jeg rett og slett ordet over til dere.

Og Snorre først. Hva tenker du om det du hørte nå og hva du tenker om hva arkiv er?

Snorre:

Ja, jeg synes det var veldig mange gode svar og det reflekterer vel egentlig det som vi ofte tenker på. Hva er arkiv? For det kan være så mye forskjellig det.

Vi har jo arkivet i betydning av at det er et sted, en bygning eller et rom der vi kan gå inn i og se gamle dokumenter og gamle papirer som er der. Det er en betydning av arkiv. Men så har vi også en annen betydning av hva arkiv det er. Det er liksom en samling av dokumenter, en boks eller et avgrenset område der det finnes dokumentasjon. Og i arkivene så finner man da arkivdokumenter. Så ordet arkiv kan ha flere betydninger.

Gaute:

Så sa du nettopp det med arkivdokumenter. Turid. Hva menes egentlig med et arkivdokument?

Turid:

Det er informasjon. Det kan jo være et papirdokument. Et brev der det står informasjon som er viktig å bevare for ettertida.

Så er det jo det som de som ble intervjuet også sa. At dokument og arkiv kan være mange forskjellige ting. Det kan være lyd, foto og film. Så lenge det er en informasjonsmengde som senere kan forstås og ha et sammenhengende innhold, så kan det være et arkivdokument uavhengig av format.

Gaute:

Og så er det litt sånn i forhold til hvor av blir skapt. Blir det skapt i en arkivskuff og hvor er den arkivskuffen? Hvem er det egentlig som skaper arkiv?

Turid:

Det kan jo være alle. Det gjør jo vi som privatpersoner når mottar vi for eksempel et vitnemål når vi har tatt en utdanning. Vi har kanskje et skjøte på en eiendom som vi eier, ikke sant? Og vi har våre egne foto. Vi har sms-logger og så videre og så videre.

Så har jo alle virksomheter og offentlige myndigheter sine arkiv der de skal dokumentere beslutninger som er gjort og saksbehandlingen som blir gjort og som de driver med for eksempel.

Snorre:

Arkiv har jo også en lang historie. Altså tusenvis av år tilbake. Så lenge det vært sivilisasjon og det har vært skriftkultur så har vi også hatt arkiver. Eksempelet på det er jo er jo myndigheter og land som har behov for å samle sine dokumenter og sine lovtekster for ettertiden, slik at de kan brukes i statenes forvaltning. Så det med arkiv er jo ikke noe nytt fenomen, men det er noe som vi har hatt med oss hele tiden som er et kjennemerke på vår sivilisasjon faktisk.

Gaute:

Men så er det vel forskjell på arkiv i en arkivskuff til en privatperson og et arkiv i offentlig forvaltning. Hva er det som skiller disse to typene arkiv da?

Snorre:

Når det gjelder arkiver som blir skapt i offentlige forvaltning så er forskjellen der at der har vi et regelverk å forholde oss til. I Norge så har vi noe som heter Arkivloven og den har en del bestemmelser som handler om hvordan offentlige sektor, det vil si stat, kommune, fylke, skal håndtere arkivene sine. Det er det et eget regelverk på og det betyr at det må offentlig sektor da ta hensyn til i håndtering av sine arkiver.

Når det gjelder privat sektor så har de ikke det samme regelverket. Der er det mer opp til de som driver en forretning eller en bedrift.

Gaute:

Kan disse reglene si noe mer om hvordan dette arkivet er bygd opp og sier disse reglene også noe om hvordan et arkiv skal se ut sånn i offentlig sektor?

Turid:

Ja. Arkivlovet sier noen om hvordan arkivet skal se ut. Blant annet så er det viktig at en kan gjenfinne den viktige informasjonen for ettertiden og da må arkivet være systematisert på en måte som sikrer at vi finner fram i det. Både det som blir saksbehandlet i dag og det som ble saksbehandlet for 100-200 år siden finner man fram i fordi at det finnes regler og rutiner for hvordan en har tatt vare på denne informasjonen

Så det finnes regler for hvordan det skal lages arkiv. For eksempel så skal det være et register over de dokumentene som forvaltningen mottar, og de som de sender ut igjen, som er en oversikt over den dokumentasjonen som blir behandlet i forvaltningen. Det er litt av det regelverket.

Ingrid:

Som hun ene i intervjuet sa så tenker man da på arkiv som er en arkiv-prosess. Er det sånn at alle typer dokumenter blir til arkiv?

Turid:

Ikke nødvendigvis. Det er litt av den jobben som de som jobber i arkivet i forvaltningen hjelper til med å bestemme når det kommer inn et dokument. Er det sånn at dette er viktig for å for vår forvaltning? Skal vedkommende få et svar? Er det innenfor den virksomheten som vi driver med?

Så skal det gjerne journalføres. Da lages et register på det som så igjen skal saksbehandles. Det gjøres en vurdering og så får vedkommende et svar eller et vedtak. Da blir det en del av denne henvendelsen. Og det svaret blir en del av det offentlige arkivet til denne virksomheten som kan være kjempeviktig for kanskje den personen det gjelder eller den virksomheten det gjelder.

Snorre:

Ja, og det produseres jo enorme mengder dokumentasjon og arkivdokumenter i offentlig sektor. Siden 1900 og utover så har offentlig administrasjon vokst enormt, og forvaltningsarkivene er kjempestore.

Det som arkivregelverket hjelper oss med er at vi skal kunne være med å bestemme hva slags type arkiver er det som har en dokumentasjonsverdi?

Hva skal tas vare på etterpå og hva er det som har en mer informasjonsverdi som vi kan kassere og slette underveis. For hvis ikke hadde vært sånne regler, så ville vi jo drukne i dokumentasjon. Så den delen av det å ha kunnskap om hva som skal tas vare på og hva som skal kastes det er liksom en sånn kjernekompetanse som arkivarene har.

Gaute:

Så tenker jeg litt på dette med tidligere tider hvor de produserte papir med det som foregår i dag. Hva er den store forskjellen på et papirarkiv og det som skjer i dag med disse elektroniske arkivene?

Turid:

Det er det at det også blir tatt vare på digitalt. Det blir jo ikke et papirarkiv til slutt. Sånn som en gjorde i en overgangsfase, så brukte man kanskje en datamaskin. Men den ble kun brukt som en avansert skrivemaskin. At man bare skrev ut papirer og så la de i mappene i arkivet. Men i dag og de siste 10-20 årene, så har vi tatt vare på informasjonen digitalt. Sånn at når vi mottar arkiv fra

forvaltningen i dag, så er det digitale arkivet vi tar vare på. Det kan være brev og dokumenter som er digitale, men det kan også være enkeltbrokker som må ses på i en sammenheng i et datasystem. Så på mange måter kan man si at det er mer komplisert og ressurskrevende å ta vare på og elektronisk arkiv kanskje enn papirarkiv.

Snorre:

Og så er jo på en måte de gamle papirformatene kjente og kjære ting for oss alle og som har fulgt med oss helt siden papyrusrullene for den saks skyld. Du har et brev. Du har et dokument. Du har en protokoll. Du har et bilde. Det er liksom så greit å ta tak i og håndtere. Og så legger man det i den skuffen. Men så vips blir alt dette digitalt. Det finnes ikke som et fysisk objekt. Det finnes bare som en og null på en magnetrull for eksempel.

Og det stiller oss som jobber med arkiv overfor kjempestor utfordring. Én ting er jo det at det er komplisert å håndtere og å sikre for ettertida. Men det er jo også det at det er nytt for oss enda. Selv om for så vidt datateknologien har vært med oss i 30-40 år så er det likevel nytt og vi ser masse utfordringer rundt dette.

Gaute:

Når vi jobber nå i den digitale verden, så jobber vi jo med ganske mange ulike systemer. Vi har e-poster og vi har Teams. Er det en forskjell på disse systemene her i forhold til det vi kaller for arkiv?

Turid:

Det som du nevner her med e-post og Teams. Det er jo ikke system som er som er laget for langtidsbevaring, sånn som en del lovpålagte system er som de bruker i offentlig sektor, som hjelper oss å ta vare på den digitale informasjonen for ettertiden. Sånn at da må en gjerne flytte informasjonen i fra Teams og fra e-posten og over i et system som sikrer bevaringen. Det er mange fallgruver underveis når en skal prøve å ta vare på digitale arkiver.

Ingrid:

Nå så du langtidsbevaring. Da lurer jeg på hvor lenge skal vi passe på alle disse arkivene som vi sparer på?

Snorre:

Vi har i utgangspunktet evighetens synsvinkel fordi det er jo sånn at vi gjerne sier litt på ulike faser i arkivenes livsløp. Slik at arkiver og dokumentasjon som blir skapt i dag innen forvaltning gjerne har verdi her og nå som bevisgrunnlag eller som dokumentasjon for en sak som er aktuell nå, eller kanskje for noen tiår fram i tid. Men etter hvert som tiden går så vil jo disse dokumentene etter hvert bli, skal man si i parentes, støvete og uaktuelle. De har ikke noe verdi for enkeltpersoner som et vedtak eller som en rettighet. Men fordi personene kanskje døde for mange generasjoner siden, så har du en annen verdi. Da har du en kulturhistorisk verdi, en forskningsverdi. Et uttrykk for, et bevis, et tidsvitne på det samfunnet og de menneskene som levde før i tiden.

Så det er liksom de der ytterpunktene her. Den der aktualiteten. Her og nå og dette kjempelange framtidsperspektivet der dette nærmest blir som fossile avtrykk etter mange 100 år.

Gaute:

Men er det sånn at en da skal ta vare på alt som har kommet inn i arkivet?

Turid:

Nei, det det kan vi ikke. Både fordi at det blir voldsomme mengder og fordi hvis vi har veldig, veldig mye informasjon så tror jeg at gjenfinning inni den svære informasjonsmengden blir veldig vanskelig. Det arkivregelverk og lovverket som vi har nevnt tidligere fastsetter hvilke typer informasjon som de er pliktet til å ta vare på for all ettertid. Og så er det andre ting som en kan velge å slette med en gang eller etter 10 år eller 30 år. Det er litt ettersom forskjellige typer dokumentasjon har forskjellig verdi i tid. Men noe skal tas vare på for all evighet.

Gaute:

Da synes jeg egentlig vi har fått ganske mye informasjon i forhold til dette feltet og fått dekket det ganske bra og det er på tide å runde av. Og Ingrid. Hva er hovedpunktene av det vi har lært sånn i forhold til arkiv?

Ingrid;

Vi har lært at arkiv har flere betydninger. Det kan både være en prosess og det kan være et sted og det kan være et dokument blant annet.

Gaute:

Så har vi også lært at det er et lovverk som regulerer det, spesielt i forhold til offentlig sektor. Og jeg synes jo det er veldig interessant dette her med arkivets livsløp. Altså hvordan den dokumentasjonen som ble skapt har en verdi når han blir skapt og rett i etterkant. Og hvordan denne verdien forandrer seg i et sånt livsløp hvor det går ut av den bruken som har vært der til daglig og hvor du plutselig har en mer kulturhistorisk verdi.

Da må jeg bare takke gjestene for at de kom og kunne snakke om arkiv.

--

I neste episode av Arkivtjenesten skal vi se nærmere på hva som foregår i et dokumentcenter. Da har vi invitert noen gjester som jobber i arkivdanningen og vi skal høre mer om hva som skjer når et arkiv skapes.

Så er det bare å runde av.

Du har nå lyttet til Arkivtjenesten - en podkast laget av Aust-Agder museum og arkiv og Arkivsenter Sør i samarbeid med Universitetet i Agder.

Podkasten er produsert med utviklingsmidler fra Arkivverket og redaksjonen har bestått av Ingrid Nyquist, Gaute Christian Molaug, Monika Kurszus Håland og Yngve Schulstad Kristensen. Produsent har vært Kostas Kokogias.

På gjenhør!

(Transkribert av KUBEN)